

Нижченаведене – це передсмертний лист покійного лікаря Гіітіро Кітабатаке (ім'я та прізвище вигадані), якого недавно дав мені прочитати віконт Хонда (його прізвище також вигадане). На мою думку, немає рації відкривати справжнє ім'я лікаря Кітабатаке, бо тепер його навряд чи хтось пам'ятає. Та й я сам уперше почув про нього лише після того, як зблизився з віконтом Хондою, який розповів мені чимало цікавих історій, що сталися в перші роки епохи Мейдзі[41]. Певне уявлення про його вдачу та вчинки можна собі скласти, прочитавши нижченаведеного листа. Я додам лише кілька фактів, про які мені довелося випадково почути на стороні. Лікар Кітабатаке у свій час був відомим терапевтом і вважався своєрідним знавцем театрального мистецтва, що мав радикальні погляди щодо реформи театру. Кажуть, начебто з-під його пера вийшла комедія на дві дії, що була інсценізацією однієї частини повісті Вольтера "Кандід" з використанням історичного тла епохи Токуґава[42].

Судячи з фотографії, яку зробив Цукуба Кітані, лікар Кітабатаке мав вельми поважну зовнішність добродія з обличчям, обрамленим бакенбардами в англійському стилі. За словами віконта Хонди, лікар Кітабатаке не тільки перевершував своєю статурою будь-якого європейця, але й з молодих років славився неабиякою заповзятливістю в досягненні всього, до чого брався. Його вдача вгадується навіть у листі, написаному розмашистими, жирними ієрогліфами в стилі Чжен Баньцяо.

Ясна річ, що, оприлюднюючи цей лист, я вніс у нього деякі правки. Скажімо, я називаю Хонду віконтом, хоча в той час ще не було юридично запроваджено в нас таких титулів. Що ж стосується його духу, то його збережено повністю.

"Високоповажний віконте Хонда! Високоповажна віконтесо!

Наприкінці свого життя я збираюся видати вам ганебну таємницю, яку ось уже третій рік зберігаю глибоко в душі, й відкрити перед вами

свій мерзенний намір. Я почувався б невимовно щасливим, якби ви, прочитавши мого передсмертного листа, пройнялися до мене, вже покійного, хоч крихтою співчуття. Однак я нітрохи не скаргитимусь і тоді, якщо вважатимете мене людиною, що заслужила тисячі смертей та ще й фізичного покарання після них. Але не спішіть називати мене божевільним на підставі фактів, які я збираюся вам викласти, навіть якщо вони здаватимуться вам надто незвичними. Хоча впродовж кількох останніх місяців я страждав від безсоння, моя свідомість не затьмарилась, а, як ніколи, чітко все сприймає. Заради нашого двадцятирічного знайомства (назвати це дружбою не наважуюсь) я прошу вас не сумніватися в тому, що психічно я цілком здорова людина! Бо інакше цей передсмертний лист, в якому я збираюся розкрити ганьбу всього мого життя, стане ні чим іншим, як непотрібним клаптиком паперу.

Високоповажний віконте, високоповажна віконтесо! Я – мерзенна людина, що вчинила вбивство в минулому й задумала скоїти такий же злочин у майбутньому. Причому я не лише задумав, але й готувався підняти руку (ви не повірите!) проти близької одному з вас людини. Я ще раз вважаю за потрібне повторити своє застереження, що я в повній свідомості й моє зізнання – чистісінька правда, від початку до кінця. Будь ласка, вірте мені й не вважайте кілька аркушів цього передсмертного листа – єдиної пам'ятки мого життя – пустопорожньою маячнею божевільного.

Я не маю коли розводитися про стан мого психічного здоров'я. Цей короткий час, що залишився мені прожити, спонукає мене негайно описати мотиви злочину та його скоєння, а також дивний душевний стан, в якому я опинився після того. Однак... однак зараз, зігрівши туш своїм гарячим подихом, я сиджу перед аркушем паперу і знову гостро відчуваю, що не можу заспокоїтися. Бо, як добре подумати, записати всі подробиці скоєного – це, врешті-решт, не що інше, як пережити заново минуле. Я мушу задумати вбивство, скоїти його і знову пережити страшні муки останнього року. Та чи вистачить мені сили все це витерпіти? Я

знову благаю свого Ісуса Христа, чого не робив уже впродовж кількох років: о, Господи, дай мені сили!

Я з дитинства закохався у свою кузину Акіко Канродзі, теперішню віконтесу Хонда. (Пробачте, що називаю Вас, віконтесо, в третій особі.) Згадуючи про минуле, чи треба мені перелічувати всі ті щасливі години, як я провів з Акіко? Боюсь, що тоді вам було б надто важко дочитати цього листа до кінця. Та для прикладу мушу розповісти про одну сцену, яка яскраво закарбувалася глибоко в моїй душі. Мені тоді сповнилося шістнадцять, а Акіко не було й десяти. Одного травневого дня ми з нею гралися під шпалерами гліциній у дворі її дому. Акіко запитала, як довго я зможу стояти на одній нозі. Я ще не встиг відповісти, що не зможу, як вона підняла ліву ногу, схопила її за пальці лівою рукою й, піднявши праву руку вгору для рівноваги, довго стояла в такій позі. Зверху гойдалися у сонячному промінні гліцинії, а під ними незворушно, мов статуетка, застигла Акіко. Цієї картини я й досі не можу забути. Оглядаючись подумки назад, я з подивом переконуюсь, що вже тоді, коли побачив Акіко під шпалерою гліциній, я кохав її всім серцем. З того часу моя любов до неї ставала щораз сильнішою, я думав тільки про неї і майже запустив навчання. Але через свою соромливість так і не звірив їй своїй душі жодним словом. Так минуло кілька довгих років, заповнених то пітьмою, то світлом, упродовж яких я то плакав від горя, то сміявся від радості. А коли ж мені сповнився двадцять один рік, батько несподівано наказав відправитися в Лондон вивчати медицину – традиційний фах у нашій родині. Під час прощання я хотів зізнатися Акіко в коханні, але в нашій родині з її суворими звичаями не заведено про таке говорити, а крім того, я сам, вихований в конфуціанському дусі, боявся осуду за те, що начебто удався в розпусту, й поїхав сам-один в англійську столицю безмежно засмучений розлукою.

Мабуть, не треба пояснювати, як упродовж трьох років навчання в Англії, прогулюючись у Гайд-Парку, я згадував Акіко під гліциніями, як проходячи вулицею Пел-Мел, почувався самотнім мандрівником у чужій країні. Досить сказати, що в ті дні лише рожеві мрії про майбутнє подружнє життя хоч трошки зм'якшували мої страждання. Та от,

повернувшись з Англії додому, я дізнався, що Акіко вийшла заміж за директора банку Кьохея Міцумуру. Я відразу вирішив вкоротити собі життя, але через вроджену слабодухість і християнську віру, до якої я навернувся під час навчання в Лондоні, на жаль, в мене рука не піднялася, щоб це зробити. Якщо хочете знати, яка рана відкрилася в моєму серці, то я вам нагадаю, що через днів десять я зібрався знову поїхати в Лондон, чим накликав на себе гнів батька. Мій душевний стан був таким, що Японія без Акіко стала мені чужою. Тож я подумав, що замість того, щоб марно скінити життям душевно розбитої людини в країні, яка стала мені чужою, краще вже, взявши з собою томик "Чайлд-Гарольда", відправитися в далекі краї, мандрувати наодинці по світу і знайти свій вічний спочинок на чужині. Однак родинні обставини врешті-решт змусили мене відмовитися від наміру знову поїхати до Англії. Більше того, як лікар, що недавно повернувся з-за кордону, я мусив лікувати численних хворих у батьковій лікарні, а тому кінець кінцем зранку до вечора проти власної волі був прикутий до свого кабінету.

І от саме тоді я почав шукати в Бога розради від нерозділеного кохання. У той час я близько заприятелювався з англійським місіонером Генрі Таунсендом, який проживав у районі Цукідзі, й тільки завдяки його тлумаченню кількох розділів Біблії після тривалої внутрішньої боротьби моє кохання до Акіко перетворилося в палке, але спокійне, чисто родинне почуття. Пригадую, як часто ми розмовляли з Таунсендом про Бога, про Божественну і людську любов, а потім серед ночі я повертався додому безлюдними вулицями Цукідзі, де селилися іноземці. Навіть якщо ви посмієтеся з моєї сентиментальності, я все одно скажу, що, вдивляючись у серп місяця над містом, я тоді подумки молився за щастя кузини й від зворушення гірко схлипував.

Мені не вистачало ні мужності, ні часу, щоб як слід зрозуміти, чим спричинений новий поворот у моєму житті – так би мовити, примиренням з долею чи чимось іншим, але я не сумнівався в одному: що вперше вилікував свою сердечну рану завдяки цьому родинному почуттю до Акіко. Спочатку після повернення на батьківщину я остерігався навіть розмови про неї та її чоловіка, а от Тепер, пройнявшись до Акіко

родинними почуттями, мріяв з ними зблизитися. Бо легковажно вірив, що нарешті на мене зійде спокій, найменші мої страждання закінчатся, коли на власні очі побачу їхнє щасливе подружнє життя.

Завдяки цій вірі я нарешті мав приємність вперше в житті провести цілий вечір у товаристві кількох гейш у великому ресторані "Манпаті" разом з Кьохеєм Міцумурою, чоловіком Акіко, з яким мене познайомив один мій приятель третього серпня одинадцятого року Мейдзі[43] під час великого феєрверка поблизу мосту Рьоґоку. Невже я сказав, що мав приємність? Ні, гіркота набагато перевищувала приємність. Того дня я записав у щоденнику такі слова: "Від самої думки про те, що Акіко – дружина такої розпусної й нищої людини, як Міцумура, мене охоплює невимовний гнів і досада. Бог навчив мене дивитися на Акіко, як на молодшу сестру, але чому віддав її в руки подібній тварюці? Мені несила терпіти витівки такого жорстокого і фальшивого Бога. Зрештою, хто зміг би спокійно дивитися, як його дружину й сестру ґвалтують, і водночас, зводячи вгору очі, поминати ім'я Господа? Віднині я не надіятимуся на Бога, а власними руками вирву Акіко з кігтів цього хтивого диявола".

І от зараз, коли пишу цього листа, перед моїми очима мимоволі спливає та огидна картина. Бліда імла над рікою, тисячі червоних ліхтарів і нескінченні ряди розфарбованих човнів... О, я до кінця свого життя не забуду, як спалахували й гаснули в небі вогні феєрверків, як той п'яний жирний кабан Кьохей Міцумура, однією рукою обіймаючи стару гейшу, а другою – зовсім молоденьку, розсівся на маті й горланив непристойні пісеньки. Я навіть пам'ятаю три родинних герби з візерунками суцвіття імбиру на його чорному шифоновому хаорі[44]. Гадаю, що саме того вечора, милуючись феєрверками з ресторану "Манпаті", я вирішив його вбити. Думаю, що до цього мене спонукали не так звичайні ревності, як обурення – я хотів покарати розпусту й відновити справедливість.

Відтоді з холодним серцем я почав стежити за поведінкою Міцумури, щоб перевірити, чи він справді такий розпусний, як мені здавалося того вечора. На щастя, через кількох знайомих журналістів я довідався про випадки, які свідчили про його розбещеність та аморальність. Тоді ж від

мого старшого товариша Рьохоку Нарусіми я почув, що Міцумура у будинку розпусти в кіотському кварталі Гіон зґвалтував зовсім молоду невинну гейшу й тим самим довів її до загибелі. Будь-хто такого негідника, який обходиться з лагідною і добродешною Акіко, як із служницею, назвав би насланою на людей чумою. Я знав, що його існування підриває звичаї і шкодить людській моралі, а його знищення піде на користь і старому, й малому. Таким чином намір прибрати Міцумуру зі світу поступово став втілюватися у конкретний план вбивства.

А проте якби я на цьому зупинився, то ще довго вагався б, здійснювати свій план чи ні. На щастя чи на нещастя, в цей критичний час одного вечора доля звела мене у ресторані "Касівая" на березі ріки Суміди з віконтом Хондою, приятелем ще з дитячих років, і там за чашкою саке я почув про одну сумну історію. Я тоді вперше довідався, що віконт Хонда вже був заручений з Акіко, але Кьохей Міцумура за допомогою грошей таки домігся розриву заручин. Уявляєте собі, наскільки збільшився мій гнів? Коли зараз я згадую, як у ресторані за опущеними очеретяними шторами при тьмяному світлі одного ліхтаря ми з віконтом Хондою лаяли на всі заставки Міцумуру, то сам тремчу всім тілом. І водночас ще чіткіше пригадую, як, повертаючись на рикші додому з ресторану "Касівая", відчував невимовний смуток від того, що віконт Хонда й Акіко були колись заручені. Дозвольте знову процитувати уривок мого щоденника: "Після зустрічі сьогоднішнього вечора з віконтом Хондою я вирішив в найближчі десять днів убити Міцумуру. Зі слів віконта Хонди я здогадався, що він та Акіко не лише були заручені, але й справді кохали одне одного. (Тепер мені зрозуміло, чому віконт Хонда й досі залишився неодруженим.) Тож якщо я уб'ю Міцумуру, віконту й Акіко не буде складно стати подружжям. Крім того, скидається на те, що саме небо допомагає здійснити мій план – вийшовши заміж за Міцумуру, Акіко все ще не народила від нього дитини. Не можу стримати усмішки від думки про те, що, вбивши Міцумуру, це жорстоке чудовисько, я допоможу моїм дорогим віконту й Акіко нарешті зажити щасливим життям".

І от я рішуче взявся до здійснення свого плану. Після три-валих і ретельних роздумів я нарешті вибрав відповідне місце й спосіб убивства. Гадаю, не варто зараз докладно описувати, де і як я його здійснив. Чи пригадуєте вечір двадцятого червня дванадцятого року Мейдзі[45], коли театр Сінтомідза відвідав його високість онук німецького імператора, а Міцумура по дорозі з театру додому раптом умер у кареті? Гадаю, вас задовольнить, якщо я скажу, що якийсь лікар у розквіті сил ще в театрі звернув увагу Міцумури на нездоровий колір його обличчя й порадив йому вжити пігулку, яку носив при собі... Прошу вас, уявіть собі стан того лікаря. Освітлений круглим червоним ліхтарем, він стояв, забувши про все на світі, перед входом до театру Сінтомідза і проводжав поглядом карету Міцумури, що швидко віддалялася крізь дощову заслону, а в його душі вирував учорашній гнів і сьогоднішня радість, з уст зривався то сміх, то ридання. І, щоб ви знали, коли він, сміючись і ридаючи, як божевільний, повертався крізь дощ по грязюці додому, то безперервно шепотів ім'я Акіко...

"Цієї ночі я не спав ні хвилини, а ходив туди й сюди по кабінеті. Навіть не можу сказати, радів я чи сумував. Якесь невимовно сильне почуття охопило все моє єство й не давало мені ні на мить спокою. Переді мною на столі стояла пляшка шампанського. Поряд з нею – ваза з трояндами. А ще лежала коробочка з тими пігулками. Здавалось, ніби я влаштував бенкет у товаристві ангела та диявола, що сиділи обабіч мене..."

Ще ніколи я не почувався таким щасливим, як упродовж наступних кількох місяців. Як я і сподівався, лікар із поліції встановив, що смерть спричинив крововилив у мозок, а останки Міцумури було віддано на поталу хробакам у непроглядній темряві під землею. Тепер уже навряд чи хто-небудь мав підстави підозрювати мене в убивстві. До того ж, від людей я почув, що після смерті чоловіка Акіко вперше ожила. З радістю на обличчі я приймав хворих, а у вільний час разом з віконтом Хондою охоче відвідував театр Сінтомідза. Бо горів дивною жадобою знову й знову бачити газові світильники й оббивку стін на славному полі бою, де здобув останню перемогу.

Але такий душевний стан тривав лише кілька місяців. І коли щасливі дні збігли, мені довелося боротися з найгидкішою в моєму житті спокусою. Мені не вистачає мужності, щоб описати, якою жорстокою була та боротьба, як крок за кроком вона змусила мене вкоротити собі життя. Навіть зараз, коли я пишу цього передсмертного листа, я все ще мушу вступати у смертний бій з цією гідрою спокуси. Якщо хочете уявити собі мої страждання, то, будь ласка, прочитайте нижчеподані уривки з мого щоденника.

"... жовтня. Оскільки Акіко не має дитини від Міцумури, то вона, кажуть, залишила його дім. Я не бачив її вже шість років, а тому вирішив разом з віконтом Хондою зустрітися з нею найближчими днями. Відтоді, як я повернувся з Англії, я спочатку уникав її зі страху за себе, а потім – зі страху за неї, і так триває досі. Її очі такі ж променисті, як і шість років тому?

... жовтня. Сьогодні я навідався до віконта Хонди, щоб уперше разом з ним відправитися до Акіко. Та, на превеликий подив, довідався від нього, що він без мене вже кілька разів з нею зустрічався. Цікаво, чого це віконт так мене сторониться? Усе це мені дуже не сподобалося, і я, посилаючись на невідкладний візит до хворого, поспішив залишити дім Хонди. Після того, як я пішов, віконт, напевне, відправився до Акіко сам.

... листопада. Разом з віконтом я відвідав Акіко. Хоча її краса трохи зблякла, все ще було неважко побачити в ній схожість з дівчинкою, що стояла під гліциніями. О, нарешті я побачив Акіко! Але чому мої груди стиснув нездоланний смуток? Не знаю чому, а тому страждаю.

... грудня. Здається, віконт має намір одружитися з Акіко. Таким чином мету, яку я собі поставив, убивши її чоловіка, буде досягнуто. А проте... А проте я не можу позбутися дивного й болісного відчуття, ніби я її знову втрачаю.

... березня. Кажуть, що одруження віконт з Акіко намічено на кінець цього року. Молюся, щоб цей день настав якнайшвидше. Бо в теперішньому стані я ніколи не зможу звільнитися від нездоланного душевного болю.

12-го червня. Побував наодинці в театрі Сінтомідза. Згадуючи про жертву, яку настигла моя рука торік того самого місяця й дня, я навіть під час вистави мимоволі задоволено всміхався. Однак по дорозі додому я раптом задумався над мотивами вбивства і різко відчув, ніби майже перестаю логічно мислити. Заради кого я вбив Міцумуру? Заради віконта Хонди? Заради Акіко? Чи, може, заради себе самого? Що мені на це відповісти?

... липня. Сьогодні ввечері віконт, Акіко та я поїхали в кареті подивитися, як пускають рікою Сумідою запалені ліхтарі. У відблисках світла, що пробивалося крізь віконця карети, променисті очі Акіко здавалися такими чарівними, що я навіть забув про віконта, який сидів поряд. Але не про це зараз іде мова... Коли віконт у кареті несподівано поскаржився на біль у животі, моя рука потяглася до коробки з пігулками. Та мене приголомшило, що це були саме ті пігулки, якими я отруїв Міцумуру. Навіщо я взяв їх зі собою цього вечора? О, як я хотів би сподіватися, що прихопив їх випадково! Однак схоже, що все це не чиста випадковість.

... серпня. Я запросив віконт й Акіко до себе на вечерю. Але весь вечір не міг забути про пігулки на дні кишені. Здається, у моєму серці ховається навіть мені незрозуміле чудовисько.

... листопада. Віконт й Акіко нарешті справили весілля. Мимоволі відчуваю, яку мені кипить гнів проти себе самого. Гнів, схожий на сором за боягузтво, який відчуває солдат, що одного разу втік з поля бою.

... грудня. На прохання віконт я оглянув його. Акіко була поряд. Сказала, що вночі в нього раптом настає гарячка. Після огляду я

заспокоїв Акіко – мовляв, це застуда, й негайно повернувся додому, щоб приготувати для віконтки ліки. Поки впродовж двох годин я готував їх, мене весь час не переставали спокушати ті пігулки.

... грудня. Минулої ночі мене злякав кошмарний сон, нібито я вбив віконтку. Весь день не можу позбутися неприємного відчуття.

... лютого. О, сьогодні вперше я зрозумів: щоб не вбити віконтку, я мушу накласти руки на себе. Але що буде з Акіко? "

Високоповажний віконтке, високоповажна віконтесо! Це був лише невеликий уривок з мого щоденника, але, гадаю, ви з нього зрозумієте, які муки я перетерпів упродовж багатьох днів і ночей. Щоб не вбити віконтку, я мушу вкоротити собі життя. Однак якби я вбив віконтку Хонду заради власного порятунку, то яким чином пояснив би вбивство Кьохей Міцумури? Якщо причиною його отруєння вважати мій підсвідомий егоїзм, то моя особистість, сумління, мораль, переконання – все це зійде нанівець. Ясна річ, я цього не переніс би. А тому вважаю, що власна смерть краща за духовне банкрутство. Через це для утвердження своєї особистості я вирішив обрати ту саму долю, яка випала жертві, отруєній тими пігулками з моєї руки.

Високоповажний віконтке, високоповажна віконтесо! Коли з вищенаведених причин ви отримаєте мого передсмертного листа, я вже лежатиму холодним трупом на постелі. Перед лицем смерті я докладно відкрив вам таємницю свого проклятого короткого життя лише для того, щоб хоч трохи виправдатися перед вами. Але якщо вважаєте, що я заслужив ненависті, то ненавидьте, якщо ж вважаєте, що заслужив співчуття – співчуйте. Я... я сам себе ненавиджу і сам себе жалю, а тому радо прийму і вашу ненависть, і ваше співчуття. Отже, я закінчую писати. Я викличу карету й мерщій відправлюся до театру Сінтомідза. А коли скінчиться половина вистави, проковтну пігулку й знову сяду в карету. Ясна річ, зараз інша пора, але, на щастя, дрібний дощ нагадає мені про сльотаву погоду на початку літа. І я так само, наче той жирний кабан Кьохей Міцумура, споглядаючи миготливі вогні зустрічних карет за

вікном і прислухаючись до стукоту крапель вечірнього дощу об верх карети, ще не встигну від'їхати далеко від театру, як випущу останній подих. Мого передсмертного листа ви отримаєте, напевне, вже після того, як у завтрашніх газетах прочитаєте, що лікар Гіітіро Кітабатаке вмер по дорозі з театру в кареті від крововиливу в мозок. На прощання щиро бажаю вам щастя і здоров'я.

Ваш вірний слуга Гіітіро Кітабатаке".